

possessive frame. Having filled its slots, we got the following results: Ukraine as a state has its history, has independence, freedom, has a great nation, parliament, government, army; Ukraine had, but lost the peace, its territorial integrity. Ukraine was deprived of the right to the dream, the dignity of the nation, goodwill, but now it is getting them back. Much more is to be done to ensure that Ukraine is no longer a container for the uncontrolled quantity of arms, weapons that kill our people, civilians. Now or later Ukraine will obtain its peaceful life in which freedom is not a luxury, but the basis for the society development. For this purpose, after receiving international assistance, new leadership, a new generation of politicians, and a new conscious society, Ukraine needs to maintain independence, restore justice, increase equal opportunities, ensure modernization in all spheres. In general, an attempt was made to show the image of Ukraine to fit into the entire picture of the world in the minds of foreigners through the verbalization of the concept UKRAINE.

Key words: linguoconceptology, concept, basic concept of culture, word-nominators of the concept, frame, frame analysis.

УДК 811.133.1'23'42

Вікторія Клавдіч

СИМВОЛІЧНІ Й АСОЦІАТИВНІ СКЛАДНИКИ КОНЦЕПТОСФЕРИ «ВИНО»

У статті розглянуто символічно-асоціативний зміст концептосфери «вино» у французькій лінгвокультурі. Виявлено, що одним із компонентів цієї концептосфери є символічно-асоціативні уявлення французької лінгвокультурної спільноти про цей напій, сформовані на основі архаїчної, міфологічної, релігійної картин світу. Сакральна символіка вина є основою для її подальшого розвитку та еволюції в рамках французької мовної спільноти. У міфічній і релігійній картинах світу червоне вино здавна виступає як іпостась крові – густої рідини, що втілює життя. Релігійне використання вина народами Античності засновано на єдиному принципі: зв'язку, що об'єднує кров із соком винограду, землі та всіх істот. У християнській традиції вино постає біблійним символом мудрості, істини, спасіння, оновлення, Бога, гніву Господа. Сакральний символізм вина як переходу з одного стану до іншого відображено у французькій поезії XIX ст., де оспівують сп'яніння як просвітлення – перехід до іншого рівня свідомості. Вино є символом соціальної уніфікації, показником високого статусу та символом патріотизму. Через складну технологію виробництва та обмежену кількість людей, які мали змогу споживати цей напій, воно від самого початку слугувало показником соціальної диференціації суспільства. Вино слугувало мірилом вартості та подяки, налагодження соціальних стосунків і зв'язків, а також відображало статус та походження знатних осіб. Виявлено, що вино слугувало одним із символів уніфікації французької нації в складні для неї часи під час революцій та війни. Для об'єднання нації потрібно було створити картину єдиного народу, і загальна культура споживання вина надавала нації образу «спільності». У мовній картині світу Франції вино також відображено як напій, що вивільняє сміливість, є символом свята, революції та права на свободу.

Ключові слова: концептосфера «вино», символ, міфологічна картина світу, релігійна картина світу.

Постановка наукової проблеми та її значення. Кожній конкретній мові притаманна особлива модель концептуалізації реалій навколишньої дійсності, у рамках якої людина ментально відтворює та вербально інтерпретує ті частини світу, які є значущими саме для певного етносу чи народу. Вино як важливий елемент культури та традицій французької етноспільноти відображено в мовній картині світу Франції. Актуальність дослідження зумовлена тим, що концептосфера «вино» як важливий складник етноспецифічної картини світу потребує комплексного вивчення в лінгвопрагматичному аспекті. Концептосфера «вино» складається з базових знань зі сфери виноградарства, виноробства, а також символічного й асоціативного змісту компонентів концепту ВИНО. Відтак вино виступає як багатовимірне смислове утворення, яке включає ціннісну, образну та понятійну сторони, що формують лінгвосеміотичні ознаки концептосфери «вино».

Мета статті – виявити символічний зміст концептосфери «вино» в мовній картині світу сучасної Франції. Окреслена мета передбачає розв'язання такого завдання: визначити символічний зміст концепту ВИНО на основі архаїчної, міфологічної та релігійної картин світу та його відображення у французькій лінгвокультурі. Методи дослідження ґрунтуються на засадах лінгвокогнітивного підходу до вивчення вербалізації складників концептосфери та інтеграції

методів культурології та лінгвістики. Зокрема, для виявлення предметних, образних та ціннісних характеристик концептосфери «вино» та їх функціонування в енологічному дискурсі використовуємо дефініційний, контекстуальний, лінгвопрагматичний аналіз.

Результати та дискусії Символи є найбільш універсальною та сутнісною формою вираження образів світу, стосунку людини до світової єдності. В. А. Маслова зазначає, що символ включає в себе узагальнений принцип подальшого розгортання згорненого в норму смислового змісту, тобто він може одночасно розглядатися і специфічний чинник соціокультурного кодування інформації, і механізм передачі цієї інформації [1]. Отже, смисл символів зумовлений контекстом певної історичної епохи, вони стають «культурологічними», а їх символічне значення часто фіксується в довідникових джерелах.

Символіка вина амбівалентна [2; 3]. З одного боку, вино символізує кров та жертвоприношення, з іншого – воно дарує радість та божественний екстаз. Вино виступає як символ звільнення людини від життєвих турбот, наділяє людину пророчим даром, здатністю бачити істину, що свідчить про його символічні функції посередника між людським та божественним світами. Виноград є одним із найдревніших символів родючості, достатку та життєвої сили, символом сонячного духу.

Вино належить до групи міфологічних символів, які передають елементи первинного світосприйняття. Релігійне використання вина народами Античності засновано на єдиному принципі: зв'язку, що об'єднує кров із соком винограду, землі та всіх істот. У культі древньогрецького бога Діоніса вино було символом екстатичного союзу із самим богом, а в орфічних ритуалах воно прирівнювалося до жертвенної крові. Тут варто зупинитися на іконічному елементі символу – його «візуальному» аспекті значення. За Р. Бартом, вино як символ крові можна іконічно зіставити з людським тілом: людська плоть, як і шкірка винограду, легко пошкоджується, у середині плоті тече живильний сік (кров) [4, с. 23]. Відтак червоне вино здавна виступає як іпостась крові – густої рідини, що втілює життя. У християнській традиції вино постає біблійним символом мудрості, істини, спасіння, оновлення, Бога (Ісуса Христа та Господа Бога).

У Біблії господар винограднику ототожнюється з Господом Богом, а виноградна лоза символізує Ісуса Христа [5]: *“Je suis une vraie vigne et mon père le vigneron. Tout serment, qui est en moi, ne porte pas de fruit, il l'enlève, et tout serment qui porte du fruit, il l'émonde afin qu'il porte davantage encore”* (Jean 15 : 1–2); виноградарів та гілки виноградної лози символічно представлено як людські душі [5]: *“Il y avait un maître de maison qui planta une vigne. Il l'entoura d'une haie, y creusa un pressoir et y bâtit une tour, puis il la loua à des vignerons et partit en voyage”* (Marc 12 : 1); *“Je suis la vigne, vous êtes les sarments. Celui qui demeure en moi, et en qui je demeure, porte beaucoup de fruits : car, séparés de moi, vous ne pouvez rien faire”* (Jean 15 : 5).

Червоний колір вина є основою його священного символізму крові Ісуса Христа, що лежить в основі ритуалу Євхаристії – хліб та вино символізують двоїсту природу Христа та є нагадуванням про його жертву. Отже, вино (рідина, що несе життя) символізує кров Ісуса Христа, яка звільняє від гріхів [5]: *“Buvez-en tous; car ceci est mon sang, le sang de l'alliance, qui est répandu pour plusieurs, pour la rémission des péchés. Je vous le dis, je ne boirai plus désormais de ce fruit de la vigne, jusqu'au jour où j'en boirai du nouveau avec vous dans le royaume de mon Père”* (Matthieu: 26–29). Вино символізує оновлення, прийняття нового життя [5]: *“Et personne ne met du vin nouveau dans de vieilles outres ; autrement, le vin fait rompre les outres, et le vin et les outres sont perdus; mais il faut mettre le vin nouveau dans des outres neuves”* (Marc 2 : 21).

У біблійній символіці в Апокаліпсисі вино символізує гнів Господа [5]:

– вино є символом того, що кара Господня не буде пом'якшена Його милосердям: *“Si quelqu'un adore la bête et son image, et reçoit une marque sur son front ou sur sa main, il boira, lui aussi, du vin de la fureur de Dieu, versé sans mélange dans la coupe de sa colère, et il sera tourmenté dans le feu et le soufre, devant les saints anges et devant l'agneau”*;

– виноград є символом людських душ, а давильня (точило) – гнів Господа та суд над гріхом: *“Et l’ange jeta sa faucille sur la terre. Et il vendangea la vigne de la terre, et jeta la vendange dans la grande cuve de la colère de Dieu”*.

Сакральний символізм вина як переходу з одного стану до іншого відображено в численних творах мистецтва. Для багатьох митців вино стало предметом оспівування, «божественним нектаром» та «безсмертним напоєм». Французькі дослідники М. Каверо [6] та Д. Гройновські [9] відзначають, що у французькій поезії тема споживання вина виходить за межі раціонального пізнання; це вже не просто алкогольний напій, це мовлення відчуттів, смаків та сп’яніння. Відтак поети XIX ст. оспівують *“ivresse créatrice”* – сп’яніння, як певне просвітлення, перехід до іншого рівня свідомості, що можна побачити у творчості французьких поетів Г. Апполінера та Ш. Бодлера.

Міфо-релігійна символіка вина стає основою для її подальшого розвитку та еволюції у французькій лінгвокультурі. Вино стає символом переходу від одного стану до іншого, що може стосуватися наближення до божественного, переходу до світу мрій, символізувати ініціацію чи вивільняти внутрішній гнів та потяг до руйнування. Здатність вина наблизити до божественного та вивільнити творчий потенціал чи відважність має також протилежну сторону – задоволення, яке отримує кожна людина від вина, посилюється гостротою відчуття недозволеного та трансгресії. Вино надавало сміливості та запалу під час битви. За Геродотом, скіфські воїни занурювали у вино свою зброю перед боєм. Як і в Античні часи, у Франції вином поновлювали сили кінноти та піхотинців, що в мовній картині світу Франції вербалізувалося у словосполученні *“vin des poilus”* (вино для солдатів-фронтовиків під час Першої світової війни).

Вино також слугувало регулятором людських стосунків. Вино-символ змінюється та трансформується відповідно до змін у соціальній структурі суспільства та культурі, однак все ж таки залишається символом і соціальної диференціації суспільства, і слугує засобом соціальної уніфікації, показником високого статусу чи символом патріотизму. Перше пояснюється тим, що впродовж історії цивілізацій вино завжди мало особливості, які виділяли цей напій із-поміж інших: виноград вирощувався в обмеженій кількості, його вирощення вимагало певних територіально-кліматичних умов, процес виготовлення вина був (та залишається) тривалим та вимагав дотримання певних технологій, воно зберігалось протягом тривалого часу та було придатним для транспортування. На відміну від пива, вино виготовлялося лише з виноградного соку без додавання води, яка сприяє розмноженню мікробів [10, с. 12–13]. Така «ексклюзивність» вина надала йому нової функції як мірила вартості та подяки: цей напій був винагородою за перемогу, його пропонували воїнові пропорційно до числа вбитих ворогів.

У сільській місцевості вино слугувало для налагодження соціальних стосунків та зв’язків між представниками чоловічої статі, що реалізується в понятті *“le vin de l’amitié”* (визначення Ж. Гарр’є [8, с. 312]). Етнолог Н. Мілле помітив старовинну традицію виготовляти особливий тип вина – *“vin de chèvre”* – біле солодке ігристе вино, яке залишали на кухні біля дверей у бочці на тридцять літрів для того, щоб показати свою гостинність кожному сусідові, який прохочитиме повз маєток та забажає зайти випити по келиху. Отже, за свідченням Ж. Гарр’є, вино слугувало засобом підтримки соціальних зв’язків у французькій спільноті.

Для багатьох країн вино перетворилося на продукт розкоші та достатку. З розвитком виноробства вино аристократичної еліти та буржуазії нагромаджувалося та витримувалося у винних погребах та слугувало прикрасою заможного столу. У гомерівській Греції, в Етрурії, у кельтській Галлії чи під час християнських літургій лише обмежена частина суспільства мала право доторкнутися губами до цього напою: чоловіки, воїни, дворяни, королі чи служителі Бога [10]. Володіння виноградниками, вишуканим вином чи вміння дотримуватися певного ритуалу під час споживання вина надавали людині привілеїв та вивищували її над «простолюдинами». Грецькі та романські автори не приховували свого презирства стосовно «нікчемних бовтанок» варварів. Саме під час римського завоювання з’явилося висловлювання *“boire en Barbare – ce n’est pas boire beaucoup ni souvent, c’est boire le vin pur, en solitaire ou dans*

une convivialité organique bien éloigné du strict rituel des symposia et des banquets” [8, с. 17]. Манера пити вино по-варварськи (**“boire en barbare”**) символізувало протиставлення грецької цивілізації та дикості інших народів, зокрема галлів, що збереглося в сучасній гумористичній номінації галлів – *“ardents soiffards”*. Проте саме любов галлів до вина перетворила їх на одних із найголовніших покупців цього продукту за непомірними цінами, про що свідчить історик Ж. Гарр’є: *“Pour une amphore de vin, ils reçoivent un esclave, échangeant la boisson contre l’échanson”* [8, с. 19]. Як зазначає дослідник, пияцтво галлів та жадібність римлян тісно переплітаються в амфорі з вином.

У Середньовіччі володіння виноградарством та право виготовляти вино відображало статус та походження знатних осіб. З’являється поняття **“vin d’honneur”** [8, с. 69] – під час урочистих вечерь страви та вина, які розміщуються вздовж святкового столу, відображали розташування гостей за рангом їх звання та становища в суспільстві.

Вино також слугувало засобом уніфікації французької нації. М. Демоссьє зазначає, що проголошення Франції Третьою Республікою вимагало створення картини єдиного народу, де були б спільні герої, пам’ятки культури, мова, історія, фольклор, а також образи, моделі матеріальної єдності, такі як національні костюми, національні страви, тварина як символ держави тощо. Незважаючи на те, що кожен регіон має відмінності, загальна культура споживання вина надавала нації образу «спільності» [7]. Жан-Поль Сартр створює новий смисл концепту ВИНО – **“vin triste”** – символічне позначення часу, коли безліч солдатів мали покинути свої домівки через війну, проте обіцяли повернутися на збір урожаю.

Вино, що вивільняє сміливість є символом свята, революції, права на свободу, що також відображено в мовній картині світу Франції. Як свідчить історик Ж. Гарр’є, тости та промови були невід’ємними компаньйонами патріотичних закликів восени 1791 року. Численні полотна передають зображення щасливих громадян, які підносять келихи з червоним вином поруч із національною гвардією. У липні 1792 року вийшло близько тисячі гравюр, на яких король Луї XVI тримає келих вина з написом *“Le roi boit à la santé des sans-culottes”*. Проте вже через два місяці настрої громадян змінюються антимонархічними піснями типу: *“Buvons, aimons plus de rois, fi de leur couronne”*. Навіть гімн Франції, *“La Marseillaise”*, отримав бурлескную пародію із закликом до пиття вина – **“Marseillaise du buveur”**, у якому автор виступає проти короля, аристократії, священників та закликає до зброї проти *“mangeurs de choucroute”* [8, с. 198].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Аналіз символічно-асоціативних вимірів концептосфери «вино» дав змогу з’ясувати, що є такого у вині, що позиціонує його окремо від інших напоїв у концептуальній картині світу французів. Передусім це історія виноробства, яка налічує близько семи тисяч років, оскільки вино було та залишається важливим складником багатьох культур. Вино є неповторним продуктом, унікальність якого залежить від особливих властивостей винограду, відмінностей у техніці виноробства, кліматичних характеристик регіону. Вино має релігійне значення, у рамках якого цей напій є символом мудрості, істини, спасіння, оновлення, Бога тощо. Вино слугує «медіумом», провідником між земним та духовним життям, силою природи та людиною. Цей напій – продукт традицій і національної гордості французького етносу, що перетворює його на один із символів Франції. Вино слугує регулятором людських стосунків та символічно відображає соціальну приналежність. Цей продукт використовують для підкреслення розкоші й достатку, аристократичного походження та статусу. Вино як засіб уніфікації французької нації та відображення «духу часу» є символом свята, революції, права на свободу, суму та переживання під час війни.

References

1. Maslova, Valentina. 2010. *Lyngvokulturologiya*. Moskva: Akademiya.
2. Roshal, Viktoriya. 2008. *Entsyklopediya simvolov*. Moskva: AST; SPB: Sova. Accessed January 10, 2013. http://www.universalinternetlibrary.ru/book/roshal/jenciklopedija_simvolov.shtml.

3. Trsiddler, Jack. *Slovar symbolov*. Accessed September 18, 2013. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/JekTrsiddler/index.php.
4. Barthes, Roland. 1957. *Mythologies*. Paris: Editions du Seuil.
5. *La Bible en français*. Accessed January 10, 2013. <http://www.info-bible.org/lsg/INDEX.html>.
6. Cavero, Mercedes Eurrutia. 2010. "Sémantisme autour du vin : représentations symboliques et lexicoculturelles". *Anales de Filología Francesa*. Accessed January 10, 2013. revistas.um.es/analesff/article/.../110591.
7. Demossier, Marion. 2010. *Wine Drinking Culture in France. A National Myth or a Modern Passion? French and Francophone Studies*. Cardiff : University of Wales Press.
8. Garrier, Gilbert. 2008. *Histoire sociale et culturelle du Vin*. Larousse.
9. Grojnowski, Daniel. 1981. "Apollinaire-Orphée : Sur la poétique d'Alcools". *Romantisme* 33:91–108. Accessed January 10, 2013. http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/roman_0048-8593_1981_num_11_33_4511.
10. Vin Le. 2009. *Nectar des Dieux. Génie des hommes*. Infolio éditions.

Клавдич Виктория. Символические и ассоциативные составляющие концептосферы «вино». В статье рассмотрен символически-ассоциативный смысл концептосферы «вино» во французской лингвокультуре. Выявлено, что одним из компонентов этой концептосферы являются символически-ассоциативные представления французского лингвокультурного сообщества о данном напитке, сформированные на основе архаичной, мифологической, религиозной картин мира. Сакральная символика вина является основой для дальнейшего развития и эволюции в рамках французской языковой общности. В мифо-религиозной картине мира красное вино издавна выступает как ипостась крови – густой жидкости, воплощающей жизнь. Религиозное использование вина народами античности основано на едином принципе: связи, объединяющей кровь с соком винограда, земли и всех существ. В христианской традиции вино является библейским символом мудрости, истины, спасения, обновления, Бога, гнева Господа. Сакральный символизм вина как перехода из одного состояния в другое отражено во французской поэзии XIX века, где воспевают опьянения как просветление – переход к другому уровню сознания. Вино является символом социальной унификации, показателем высокого статуса или символом патриотизма. Из-за сложной технологии производства и ограниченного количества людей, которые могли употреблять этот напиток, вино изначально было показателем социальной дифференциации общества. Вино служило мерилем стоимости и благодарности, налаживания социальных отношений и связей, а также отражало статус и происхождение знатных лиц. Выявлено, что вино служило одним из символов унификации французской нации в сложные для нее времена во время революций или войны. Для объединения нации необходимо было создать картину единого народа и культура потребления вина оказывала нацию образа «общности». В языковой картине мира Франции вино также отражено как напиток, освобождающий смелость, он является символом праздника, революции и права на свободу.

Ключевые слова: концептосфера «вино», символ, мифологическая картина мира, религиозная картина мира.

Klavdich Victoria. Symbolistic and Associative Component of Conceptual System of "Wine". The article considers the symbolic and associative meaning of conceptual system of "wine" in French linguistic culture. The symbolic meaning of the concept WINE acquired verbal explication on the basis of archaic, mythological and religious worldviews. The sacred symbolism of wine forms the foundation for its further development and evolution within French linguistic community. In the mythological and religious worldviews, red wine has been pictured as blood – a liquid that embodies life. Religious use of wine by peoples of Antiquity stands on a single principle – ties that unite blood with grape juice, earth and all living beings. In the Christian tradition, wine appears as a biblical symbol of wisdom, truth, salvation, renewal, God, anger of the Lord. The sacred symbolism of wine as a transition from one state to another is reflected in French poetry of the nineteenth century, where the state of alcoholic intoxication is regarded as lucid moment – the transition to a different level of consciousness. In French linguistic culture wine is regarded a symbol of social unification, an indicator of high status or a symbol of patriotism. Due to the complex production technology and a limited number of people who were able to consume this beverage, from the outset wine served as an indicator of society social differentiation. Wine served as a measure of value and gratitude, the establishment of social relations and ties as well as reflected the status and origin of noble people. The article argues that the wine served as a symbol of French nation unification during difficult times, e.g. revolution or war. To unite people it was necessary to create a picture of a single nation and the general culture of wine consumption gave such an important image of "community". In French language world view wine is also represented as a drink that liberates courage, a symbol of great occasions, revolution, and the right to freedom.

Key words: conceptual system of "wine", symbol, mythological worldview, religious worldview.